

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011241
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה, הבעה ולשון שאלון מותאם

הוראות לנבחן

- שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.
- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
חלק ראשון — הבנה והבעה — 50 נקודות
חלק שני — לשון — 50 נקודות
פרק א: שם המספר
פרק ב: תחביר / פרק ג: מערכת הצורות — יש לבחור באחד הפרקים
סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.
- שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
נספחים: נספח 1 — מאמרים; נספח 2 — דף עזר לנבחן.
- הנחיות מיוחדות למועד זה: בפרק ב (תחביר) ובפרק ג (מערכת הצורות) חמש שאלות בכל פרק, לכל שאלה — 12 נקודות. "תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות."

בהצלחה!

תשובות סופיות

חלק ראשון — הבנה והבעה

שאלה 1

(2) ההבחנה המגדרית בשפה העברית

שאלה 2

א. (3) כדי לפסול אותן ולחזק את עמדתן.

ב. בהצעות של משרד החינוך משתמשים בצורות שכבר קיימות בעברית (לשון רבים, פעלים השווים לשני המינים, זכר ונקבה יחד), ואילו בשוודיה ובמדינות דוברות ספרדית הכניסו לשפה צורות חדשות ניטרליות – כינוי גוף ניטרלי וסיומת ניטרלית.
(או: משרד החינוך מציע לפנות לשני המינים – בזכר ובנקבה גם יחד או בצורות המשותפות להם, ואילו בשוודיה ובספרד משתמשים בצורה ניטרלית שאינה זכר ואינה נקבה.)

שאלה 3

א. מאמר 1: התנועה הפמיניסטית / משרד החינוך.

מאמר 2: האקדמיה ללשון העברית.

ב. לטענת התנועה הפמיניסטית (ומשרד החינוך), אי אפשר להשתמש בלשון זכר כלשון פנייה לכול, משום שהשימוש בלשון זכר אינו שוויוני והוא מפלה נשים; הפנייה לתלמידים צריכה להיות פנייה מכלילה, המכוונת לזכר ולנקבה גם יחד.

שאלה 4

הקביעה: רונית גדיש הייתה תומכת בנאמר במשפט זה.

ההסבר: לדבריה, השימוש בצורות הרבים לשני המינים הוא הכיוון האפשרי לפתרון: לצורות אלה יש אחיזה במקורות (בלשון חז"ל נשארו רק הצורות "יכתבו", "תכתבו", "כתבו"), והן צורות תקניות שמתאימות גם לזכרים וגם לנקבות. לכן היא ודאי תסכים שלשון רבים עדיפה על לשון יחיד בצורת זכר.
הוכחה: "אם יש כיוון של פתרון, הרי הוא שימוש בצורת הרבים לשני המינים" (פסקה ה).

שאלה 5

דפנה איזנרייך הייתה תומכת בכוונתו של משרד החינוך למצוא חלופה ללשון זכר יחיד בבחינות הבגרות. במאמרה היא מוחה על האי-שוויון בפנייה לנשים: לדבריה, הזכר ה"סתמי" גורם להדרתן של נשים מן השפה ומן החברה ופוגע בסיכוייהן להצליח. כדי לחזק את דבריה היא מביאה מחקר שנערך בישראל, שמצא שהישגי הנשים במבחנים שנוסחו בלשון נקבה היו גבוהים יותר מהישגיהן במבחנים שנוסחו בלשון זכר (פסקה ו). מכאן שנוסח הפנייה בבחינות משפיע על ההישגים, ולכן היוזמה לשנות את נוסח הפנייה בבחינות הבגרות עולה בקנה אחד עם עמדתה.

שאלה 6 – סקירה לדוגמה

השפה העברית והשוויון המגדרי – עמדות ונימוקים

בעברית יש מין דקדוקי לשמות, לפעלים ולכינויי הגוף, וצורת הזכר משמשת גם בפנייה לקהל מעורב. בשנים האחרונות נשמעת דרישה לשנות את השפה באופן מכוון כדי שתהיה שוויונית יותר, ובשאלה זו הדעות חלוקות. איזנרייך (2020) תומכת בשינוי. לדבריה, "זכר סתמי" אינו ניטרלי באמת: הוא מדיר נשים מן השפה, ובכך גם מן החברה. היא מסתמכת על מחקרים שלפיהם אופן הפנייה משפיע על ההתנהגות, על התפיסה העצמית ואף על ההישגים – נשים הצליחו יותר במבחנים שנוסחו בלשון נקבה. משום כך, לדעתה, כל האמצעים הלשוניים כשרים לקידום השוויון, גם אם הם חורגים מ"דרכה של העברית".

לעומתה, גדיש (2017) מסתייגת מן הדרישה. לטענתה, ההנחה ששוויון בשפה יביא לשוויון בחברה לא הוכחה. העברית מתפתחת לפי חוקיות פנימית, ולשון הזכר משמשת בה כלשון סתמית מימי המקרא. פתרונות כמו הכפלת הצורות מעייפים את הדוברים ואינם מחזיקים מעמד, והדגשת צורות הנקבה אף מגבירה את ההדרה. לדבריה, שינוי – אם יבוא – יצמח מן הדוברים ולא מהחלטה ממסדית, ולכל היותר אפשר להיעזר בצורות הרבים. נמצא כי המחלוקת נוגעת לא רק לדקדוק, אלא גם לשאלה עד כמה השפה מעצבת את החברה.

ביבליוגרפיה

איזנרייך, ד' (מאי 2020). לכתוב לכולם – המדריך לכתובה שוויונית וניטרלית-מגדרית. דברו אלינו. אוחר מ־
dabruelenu.org.

גדיש, ר' (אוקטובר 2017). השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה. האקדמיה ללשון העברית. אוחר מ־
hebrew-academy.org.il.

חלק שני — לשון

שאלה 7

- (בשנת אלפיים ו) שנים עשרה; (יום הולדתו ה) מאה שישים ושלושה; (ב) חמישה (בינואר)
- (את) שבעת (הכרכים)
- (פי) שלושה
- ארבעים וחמישה אלף (מילים)
- (מספר שישים ו) שש; (ל) ארבע (המילים)
- שלושה עשר (אחוזים)
- שלושים וארבע (פעמים)

שאלה 8

- א. (1) משפט פשוט
(2) משפט מורכב
(3) משפט איחוי (מאוחד)
- ב. משפט (2): הדרישה [שהאקדמיה תפעל לשוויון מגדרי בעברית] פסוקית לוואי נובעת מן ההנחה [ששוויון מגדרי בשפה ישפיע על מעמדן של הנשים בחברה] פסוקית לוואי.
משפט (3): [במסמך מטעם משרד החינוך הוצעו שלוש דרכים], איבר א' [והדרך הראשונה היא שימוש בלשון רבים]. איבר ב'
- ג. במשפט (1): בלשון - תיאור
במשפט (2): על מעמדן - מושא
במשפט (3): בלשון רבים - לוואי

שאלה 9

- א. • משפט (3)
• נשוא שמני
- ב. צורמת, מקוממת ומעוררת - נשוא (כולל)
של זלזול ושל הדרה - לוואי (כולל)
- ג. (1) הפנייה בגוף שני רבים פונה לגברים ולנשים יחד.
(2) הפנייה בגוף שני רבים אינה אישית מספיק (לדעת המתנגדים).
(3) הפנייה בגוף שני רבים עדיפה (בעיני רבים) על פני הפנייה בגוף שני יחיד.

שאלה 10

- א. • (1) נשים נאלצות לתהות [אם הפנייה מיועדת גם להן]. פסוקית מושא
(2) הציונים של נשים במבחנים במתמטיקה יהיו גבוהים יותר [אם ההוראות במבחן ינוסחו בלשון רבים]. פסוקית תנאי
• כדי שהציונים של הנשים במבחנים במתמטיקה יהיו גבוהים יותר, ינוסחו ההוראות במבחן בלשון רבים.
- ב. • כמובן (משפט 1)
• ההסגר מבטא את דעתו האישית של המוען כלפי תוכן המשפט: הוא מציג את הנאמר כוודאי ומובן מאליו, וכך נותן לו תוקף ומבטא החלטיות.
- ג. אף על פי שהתמרוורים מנוסחים בלשון זכר, הם פונים גם לנשים.
(או: אף שהתמרוורים מנוסחים בלשון זכר, הם פונים גם לנשים / התמרוורים פונים גם לנשים, אף על פי שהם מנוסחים בלשון זכר.)

שאלה 11

- א. (1) המוסד העליון למדע הלשון העברית
 (2) האו"ם והפרלמנט האירופי
 (3) בייחוד האפליה המגדרית בתחום התעסוקה

המשפט	המילה / המילים שהתמורה ממירה	התפקיד התחבירי
משפט (1)	לפי האקדמיה ללשון העברית	הסגר
משפט (2)	הארגונים הבין-לאומיים	נושא
משפט (3)	האפליה המגדרית	נשוא

ג. במשפט (3). התמורה מצמצמת משום שהמילה הפותחת אותה, "בייחוד", היא מילת הדגשה המייחדת ומצמצמת את הביטוי שלפניה: "האפליה המגדרית" היא כללית, ואילו "האפליה המגדרית בתחום התעסוקה" מצמצמת וספציפית – רק חלק ממנה.

ד. האקדמיה ללשון העברית היא המוסד העליון למדע הלשון העברית.
 (או: המוסד העליון למדע הלשון העברית הוא האקדמיה ללשון העברית.)

שאלה 12

- א. • (1) משפט איחוי; (2) משפט מורכב.
 • (1) [חוק שוויון ההזדמנויות מכיר בהשפעה של השפה על המציאות], איבר א' [ולכן הוא מחייב ניסוח שוויוני של מודעות דרושים/דרושות]. איבר ב'
 (2) כל האמצעים הלשוניים כשרים [גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת]. פסוקית ויתור
 • הקשר הלוגי: במשפט (1) – סיבה ותוצאה; במשפט (2) – ויתור.
 • מילות הקישור: במשפט (1) – (ו)לכן; במשפט (2) – גם אם.

ב. חולים – שם (עצם)
 מאושפזים – פועל
 מעורפלת – (שם) תואר

שאלה 13

הפועל	השורש	הבניין
מעוררת	ע-ו-ר	פיעל
להשתנות	ש-נ-י/ה	התפעל
כתובה	כ-ת-ב	קל (פעל)
תוציא	י/ו-צ-א	הפעיל
מעוניינים	ע-נ-י-ן	פועל
נשיב	ש-ו-ב	הפעיל
נדון	ד-ו-ן	נפעל

שאלה 14

א. (1) י/ו-כ-ח

(2) התווכחו – התפעל; הוכחה – הופעל (הפעל); הוכיחו – הפעיל; נוכחתי – נפעל

(3) התוכּחו – תתּוכּחי; הוכּחו – תוכּחי; נוכּחתי – תוכּחי

ב.

הפעלים	השורש	הבניין	שם הפועל
יָרְשׁוּ	י/ו-ר-ש	קל (פעל)	לְרִשָּׁת / לירוש
יָרְשׁוּ	ר-ש-י/ה	הפעיל	לְהִרְשׁוֹת

שאלה 15

א.

גזרת נחי ל"א	גזרת נחי ל"י/ה
מצוי (מ-צ-א)	כינוי (כ-נ-י/ה)
למלא (מ-ל-א)	מצוות (צ-ו-י/ה)
	פנייה (פ-נ-י/ה)
	הוראה (י/ו-ר-י/ה)
	אפליה (פ-ל-י/ה)

ב. שלוש מאלה:

כינוי – פיעל

פנייה – קל (פעל)

הוראה – הפעיל

אפליה – הפעיל

שאלה 16

- א. מאחר שאני אישה, לא פעם אני נבוכה, משועשעת ומבולבלת, כאשר אני קוראת (/ קוראה) טקסטים הפונים (/ המופנים) לגברים ולנשים כאחד, אך נראים (/ נראה) כאילו הם מכוונים לגברים בלבד. אני בעצמי מתלבטת (/ התלבטתי) לא מעט כיצד לנסח טקסטים שכלולה (/ נכללת) בהם פנייה גם לנשים וגם לגברים.
- ב. מחקר חדש שנערך בשיתוף עם אוניברסיטת תל אביב בדק את ההשפעה (/ ההשפעות) של לשון הפנייה על הישגים של נשים וגברים. החוקרות מצאו כי הפנייה בלשון זכר במבחן במתמטיקה פגעה במאמצים (/ במאמץ / בהתאמצות) שהשקיעו הנשים במבחן ובהצלחה (/ בהצלחות) שלהן בו לעומת הפנייה בלשון נקבה.
- גם אצל גברים היו תוצאות דומות: ... אך אצל הגברים ההבדלים בין ההישגים היו קטנים.
- ניסוח ההנחיות (/ ההנחיה) במבחן בלשון רבים הוביל להישגים טובים ביותר ... לשפה יש חשיבות רבה בהמשך (/ בהמשכת) הנצחתו של האי-שוויון המגדרי.

שאלה 17

- א. (1) מדינה
(2) תפוסה
- ב. (1) עוֹרֶכֶת – קוֹטֵל (עוֹרֵךְ); סִפְרִית – קֹטֵל (סֵפֶר); אֶלּוּפָה – קֹטֵל (אֶלּוּף); שְׁדֵרֶנִית – קֹטֵלֵן (שְׁדֵרֵן)
(2) יָת, יָה, יֵית
- (3) לא. דרך התצורה של "פסנתרן" היא בסיס וצורן סופי (תצורה / גזירה קווית): פִּסְנָתַר + יָן, ואילו דרך התצורה של צורות הזכר של המילים ברשימה היא שורש ומשקל (תצורה / גזירה מסורגת).
- ג. (1) לְשׁוֹנִי במשפט השני ("דיון לשוני").
(2) שם תואר (יחס / שייכות): הנוגע ללשון).

כל הבגריות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon